

OJ MAKKABILAISET (165–37 eKr.)

(päivitelty 11.2.2024)

O OPETUKSET <https://gen.fi/o.html>

OJ JUUTALAISSUUS <https://gen.fi/oj.html>

OJ Makkabilaiset (165–37 eKr.)
<https://gen.fi/oj-makkabilaiset.html>

SISÄLLYSLUETTELO (luonnos)

0. Dokumentteja

1. Diadokkien valtakunnat ja hellenismi (323–30 eKr.)
2. Makkabilaiset nousevat kapinaan (167 eKr.)
3. Temppelein uudelleen vihkiminen (165 eKr.) ja hanukkajuhla
4. Makkabilainen aika (165–37 eKr.)
5. Makkabi-nimen etymologia
6. Selootit eli "kiiavailijat" jatkoivat makkabilaista perintöä

0. TALLENNE JA DOKUMENTTEJA

Aramean aarre 4, Fariseus 1/2, 11.2.2024 (0.32)

Tallenne <https://gen.adobeconnect.com/p4jd9xmxzqbn/>

Youtube <https://youtu.be/pEzh6L7CjDw>

Κ6 Φαρισαῖος Farisaios (98x) fariseus (sanan selitys)
<https://gen.fi/k6-21-farisaios-fariseus.html>

OJ Selootit (v. 6–135 jKr.)
<https://gen.fi/oj-selootit.html>

Diadokki

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Diadokki>

Etymonline (Online Etymology Dictionary)

<https://www.etymonline.com/>

Hellenismi

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Hellenismi>

Iso Raamatun tietosanakirja (IRTI). Vol. 1–3. Raamatun tietokirja 1972–1975

Johannes Hyrkanos

https://fi.wikipedia.org/wiki/Johannes_Hyrkanos

Makkabilaiset

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Makkabealaiset>

Seleukidit

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Seleukidit>

1. DIADOKKIEN VALTAKUNNAT JA HELLENISMI (323–30 eKr.)

Makedonian mahtavan valloittajakuninkaan Aleksanteri Suuren kuoleman jälkeen v. 323 eKr. hänen johtavimmat sotapäällikkönsä jakoivat

ns. diadokkisodissa (322–301 eKr.) Aleksanterin jälkeisen suurvaltakunnan.

Διάδοχος Diadokhos "seuraaja"

διαδέχομαι diadekhomai ottaa vastaan toinen toiselta

Keskeiset diadokkivaltakunnat ja niiden hallitsijat:

- Persia ja Mesopotamia: Seleukos I
- Egypti: Ptolemaios I
- Syyria, Luvattu maa, Vähä-Aasia, Kreikka: Antigonos I
- Makedonia: Kassandros
- Traakia: Lysimakhos

Seleukos sai pian haltuunsa suurimman osan aluksi Antigonoksen hallitsemista alueista, myös Luvattun maan. Seleukidien dynastia heikkeni kuitenkin ajan mittaan niin, että 160-luvulla eKr. tultaessa sillä oli Luvattun maan lisäksi hallussaan enää vain osa Syyriaa.

Aleksanteri Suuren kuolemasta v. 323 eKr. alkanutta kolmesataa vuotta kestänyttä Lähi-idän aikakautta kutsutaan hellenistiseksi ajaksi. Sen katsotaan päättyneen vuonna 30 eKr., jolloin Rooma valloitti viimeisenkin siihen asti itsenäisenä pysyneen Aleksanteri Suuren sotapäälliköiden eli diadokkien perustaman valtakunnan, Ptolemaiosten Egyptin.

2. MAKKABILAISET NOUSEVAT KAPINAAN (167 eKr.)

Juutalaiset nousivat v. 167 eKr. kapinaan syyrialaista seleukidihallitsijaa Antiokhos IV Epifanesta (175–164 eKr.) vastaan hänen yrittäessään tukahduttaa juutalaisen uskonnonharjoituksen. Ensimmäisen makkabilaiskirjan mukaan kapina sai alkunsa, kun ylipappi Mattatias poikineen ei suostunut uhraamaan hallitsijan määräyksestä kreikkalaisille jumalille.

Kapina sai nimensä Mattatiaan pojan Juudas Makkabin mukaan. Antiokhos kielsi ympärileikkauksen ja juutalaisten pyhien tekstien omistamisen kuolemanrangaistuksen uhalla. Myös sapatin viettäminen ja juutalaisten uhraaminen temppelissä olivat kiellettyjä. Antiokhos pystytti Jerusalemin temppeliin Zeus-jumalan alttarin ja saastutti Jerusalemin temppelin teurastamalla ja uhraamalla juutalaisten saastaisena pitämän sian. Jeesus viittaa tähän Antiokhoksen toimeen: "...kun näette hävityksen kauhistuksen seisovan siinä, missä ei tulisi" (Mark13_14). Antiokhosta on kutsuttu Vanhan liiton Antikristukseksi.

Mattatias poikineen vetäytyi vuoristoon ja ryhtyi sotaan seleukideja vastaan.

3. TEMPPELIN UUDELLEEN VIHKIMINEN (165 eKr.) JA HANUKKAJUHLA

Vuonna 165 eKr. makkabilaiset voittavat Jerusalemissa olleet syyrialalaisten sotajoukot. Temppelin uudelleen vihkimisen aikana tapahtuneen ihmeen, pyhän öljyn riittämisestä koko kahdeksanpäiväisen juhlan ajaksi, muistoksi vietetään hanukkajuhlaa (1Makk04_59).

22 Sitten oli temppelin vihkimisen muistojuhla Jerusalemissa, ja oli talvi. (Joh10_22)

4. MAKKABILAINEN AIKA (165–37 eKr.)

Makkabilaissodat seleukideja vastaan jatkuivat aina vuoteen 128 eKr. asti. Niiden aikaan Juudeassa nousi valtaan ylipappi Mattatiaan suku, jonka pojan Simon Makkabin poika Johannes Hyrkanos oli ylipappina ja samalla Luvatun maan eli Juudean kuninkaana vuosina 134–104 eKr. Johannes Hyrkanos valloitti Idumean, jonka asukkaat pakotettiin kääntymään juutalaisuuteen. Johannes Hyrkanoksen dynastian hallitsijoita kutsutaan myös hasmonealaisiksi.

Makkabealaiset hallitsivat vaihtelevalla menestyksellä Juudeaa vuosina 165–37 eKr.

Mattatias, ylipappi, kuoli 166 eKr.
Juudas Makkabi, Mattatiaan poika
Jonatan Makkabi, Mattatiaan poika
Simon Makkabi, Mattatiaan poika, hallitsi 142–134 eKr.
Johannes Hyrkanos, Simonin poika, hallitsi 134–104 eKr.
Aristobulos I, Johanneksen poika, hallitsi 104–103 eKr.

Aleksanteri Jannaios, Johanneksen poika, hallitsi 103–76 eKr.

Salome Aleksandra, Aleksanterin vaimo, hallitsi 76–67 eKr.

Aristobulos II, Aleksanterin poika, hallitsi 67–63 eKr.

Hyrkanos II, Aleksanterin poika, hallitsi 63–40 eKr.

Antigonos, Aristobuloksen poika, hallitsi 40–37 eKr.

Vuonna 37 eKr. idumealainen Herodes Suuri kaappasi vallan Antigonokselta.

5. MAKKABI-NIMEN ETYMOLOGIA

Makkabi-nimelle on esitetty ainakin kolme eri etymologiaa.

מַקְבִּי

makabi adj. MH makkabilainen

- 1. johtuu heprean makevet-sanasta "vasara, teräväkärkinen hakku"
  - "ensimmäinen makkabilainen" eli ylipappi Mattatiaan poika Juudas hyökkäsi tradition mukaan syyrialaistaen kimppuun aseenaan terävä hakku eli "vasara"

vrt. Kaarle Martel eli "Kaarle Vasara" (~688–741) frankkien hallitsija, joka sai lisänimensä "Vasara" voitettuaan arabien sotajoukot Toursin taistelussa vuonna 732 (tai 733). Kaarle Martelin poika oli kuningas Pipin Pieni (714–768) ja hänen poikansa puolestaan Kaarle Suuri (~745–814), jota pidetään sekä Ranskan että Saksan valtioiden perustajana.

מְקַבֵּת מַקְבֵּת

makevet fem. (5x) "reiäntekoväline, reikä"

- 1. (4x) teräväkärkinen vasara, hakku
- 2. (1x, Jes51_01) (hakulla tehty) kuoppa, onkalo, kaivanto, kaivos

H9 נַקַּבְתְּ nakav (19x) tehdä reikä, läpäistä, erottaa merkillä, pilkata (verbi)

נְקִיבָה נַקְבָּה

nekeva fem. (22x) nainen, naispuolinen, naaras "reiällinen"

- 2. muunnos heprean johtajaa tarkoittavasta matsbi-sanasta

מַצְבִּי

matsbi mask. (hif. partis.) (sotilasjoukon) johtaja, komentaja

H9 צָבָא tsava (14x) palvella, sotia, NH kokoontua (verbi)

צְבָאוֹת

ts^evaot Sebaot "joukot"

- 3. akronyyminen lyhenne heprean/aramaan sanoista
"Herra, kuka on kaltaisesi jumalien joukossa!"
  - joidenkin tietojen mukaan nämä sanat olisivat olleet kirjoitettuna makkabilaisten lipussa

6. SELOOTIT ELI "KIIVAILIJAT" JATKOIVAT MAKKABILAISTA PERINTÖÄ

Selootit jatkoivat makkabilaisotien (v. 167–128 eKr.) aikaista perinnettä vastustaa väkivalloin vieraan valtakunnan miehitysvaltaa. Selootit olivat järjestäytyneet puolueeksi Herodes Suuren aikana (37–4 eKr.).

OJ Selootit (v. 6–135 jKr.)
<https://gen.fi/oj-selootit.html>